

Bankkredit i erhvervslivets tjeneste¹⁾.

Af Poul Ingholt²⁾.

Jeg vil begynde med at udtale min tak, fordi man har indbudt mig til at tale her i aften om bankkredit i erhvervslivets tjeneste.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed komme ind på en længere historisk udredning af bankkreditens udvikling, men jeg finder det dog naturligt rent indledningsvis at fremhæve, at begyndelsen til den moderne kreditgivning i Danmark blev gjort ved indførelsen af checksystemet. Med checken skabtes et nyt omsætningsmiddel, der efterhånden som brugen blev mere almindelig, satte bankerne i stand til at formidle en langt større omsætning og kreditgivning, end det ellers ville have været muligt.

Det er også værd at fremføre, at den stærkere udvikling af erhvervslivet, som fandt sted i slutningen af forrige århundrede, i høj grad er blevet båret frem ved stiftelsen og opbygningen af kreditbanker, hvor en betydelig del af samfundets disponible midler blev koncentreret.

Denne koncentration af pengemidlerne bevirkede, at bankerne gennem deres kreditgivning kunne sætte erhvervene i stand til at løse opgaver, som krævede kapitaler, der langt oversteg den enkeltes økonomiske formåen. Byerhvervenes industrialisering og landbrugsproduktionens omlægning fra kornavl til animalsk produktion med den dertil knyttede oprettelse af mejerier og slagterier, kunne i virkeligheden ikke være gennemført uden kreditbankernes bistand. Og bankerne indskrænkede ikke deres medvirken til ydelse af almindelig bankkredit, de befordrede dannelsen af aktieselskaber ved at fremlægge og undertiden garantere emissioner, ligesom de ydede en indsats med hensyn til at hidføre kapital fra udlandet.

Ved deres kredit- og emissionsvirksomhed har bankerne spillet en afgørende rolle ved skabelsen af en række selskaber, f. eks. Det for-

¹⁾ Foredrag holdt den 18. november 1948 på Handelshøjskolen for de til De Erhvervsøkonomiske Foreningers Fællesråd knyttede foreninger.

²⁾ Direktør i Den Danske Landmandsbank A/S, København.

Bankkredit i erhvervslivets tjeneste¹⁾.

Af Poul Ingholt²⁾.

Jeg vil begynde med at udtale min tak, fordi man har indbudt mig til at tale her i aften om bankkredit i erhvervslivets tjeneste.

Jeg skal ikke ved denne lejlighed komme ind på en længere historisk udredning af bankkreditens udvikling, men jeg finder det dog naturligt rent indledningsvis at fremhæve, at begyndelsen til den moderne kreditgivning i Danmark blev gjort ved indførelsen af checksystemet. Med checken skabtes et nyt omsætningsmiddel, der efterhånden som brugen blev mere almindelig, satte bankerne i stand til at formidle en langt større omsætning og kreditgivning, end det ellers ville have været muligt.

Det er også værd at fremføre, at den stærkere udvikling af erhvervslivet, som fandt sted i slutningen af forrige århundrede, i høj grad er blevet båret frem ved stiftelsen og opbygningen af kreditbanker, hvor en betydelig del af samfundets disponible midler blev koncentreret.

Denne koncentration af pengemidlerne bevirkede, at bankerne gennem deres kreditgivning kunne sætte erhvervene i stand til at løse opgaver, som krævede kapitaler, der langt oversteg den enkeltes økonomiske formåen. Byerhvervenes industrialisering og landbrugsproduktionens omlægning fra kornavl til animalsk produktion med den dertil knyttede oprettelse af mejerier og slagterier, kunne i virkeligheden ikke være gennemført uden kreditbankernes bistand. Og bankerne indskrænkede ikke deres medvirken til ydelse af almindelig bankkredit, de befordrede dannelsen af aktieselskaber ved at fremlægge og undertiden garantere emissioner, ligesom de ydede en indsats med hensyn til at hidføre kapital fra udlandet.

Ved deres kredit- og emissionsvirksomhed har bankerne spillet en afgørende rolle ved skabelsen af en række selskaber, f. eks. Det for-

¹⁾ Foredrag holdt den 18. november 1948 på Handelshøjskolen for de til De Erhvervsøkonomiske Foreningers Fællesråd knyttede foreninger.

²⁾ Direktør i Den Danske Landmandsbank A/S, København.

enede Dampskibsselskab, Burmeister & Wain og Østasiatisk Kompagni for blot at nævne enkelte eksempler på virksomheder, der har fået en fremtrædende stilling i vort erhvervsliv.

Bankernes kreditgivning må efter sagens natur altid indebære en vis risiko, thi uden risiko befordres intet fremskridt, og det bliver da bankernes opgave at skønne over, til hvilke foretagender og i hvilket omfang de kan indlade sig på at give kredit. Desværre har vi oplevet perioder (både under bankkrisen i 1908 og senere efter den første verdenskrig), hvor det viste sig, at enkelte banker havde ført en alt for letsindig kreditpolitik, som ikke mindst kom til udtryk deri, at der til en række større virksomheder var givet alt for stor kredit i forhold til de pågældendes egenkapital.

Den større nøgternhed, der har karakteriseret bankernes kreditgivning siden de mange sammenbrud i 20'erne, har undertiden fremkaldt ytringer om, at bankerne var blevet alt for forsigtige, ja, det er endog blevet sagt, at man kun kunne få lån i en bank, når man stillede fuld sikkerhed.

Jeg tror, jeg tør sige, at dette ikke er rigtigt, og at alle banker giver kredit, såvel uden sikkerhed som mod en sikkerhed, der i mange tilfælde ikke dækker den pågældende kredit. Men i sådanne tilfælde afhænger det jo i høj grad af, hvem den mand er, eller hvem den virksomhed er, der skal have kreditten. Kreditsøgerens personlige egenskaber og formålet med kredittens optagelse spiller her en afgørende rolle ved bankens bedømmelse af kreditandragendet. Den person eller den virksomhed, der fortæller, at det ikke kan nytte noget at søge kredit i bankerne, skal nok ved nærmere undersøgelse vise sig at være økonomisk svag, enten fordi der er ringe eller ingen egenkapital til stede, eller også fordi der måske allerede efter bankens skøn er en alt for stor gæld.

Når jeg skal fortælle om bankernes kreditgivning, vil det være naturligt at omtale nogle af de kreditformer, bankerne benytter og dernæst at undersøge, hvilke krav der stilles ved ethvert kreditandragende.

For de virksomheders vedkommende, der er i stand til at stille bankmæssig sikkerhed i børsnoterede effekter, i gode panteobligationer eller lignende, er ordningen af en bankkredit jo under normale forhold ikke så vanskelig, og det samme gælder, såfremt den kreditsøgende kan stille absolut god kaution.

Heller ikke for de virksomheders vedkommende, der er i stand til at få deres debitorer til at afgive vekslers, er sagen vanskelig at ordne, idet de fleste vekslers af nogenlunde god bonitet vil kunne diskonteres

i bankerne. Diskonteringen af vekslers er imidlertid med de senere års pengeregighed gået meget tilbage, og det er forsåvidt beklageligt, som det er den kreditgivning, bankerne sætter mest pris på. Veksler var jo i gamle dage vel nok det mest udbredte kreditmiddel, og med den hurtige retsforfølgning og den forholdsvis korte løbetid var de både for erhvervslivet og for bankerne et aktiv, der let og hurtigt kunne gøres likvidt. Bankerne vil derfor hilse med glæde, såfremt denne form for kreditgivning atter vil komme til at spille en større rolle, og det er jo muligt, at den dalende pengeregighed vil føre til en udvikling i denne retning.

Det er dog stadig, som om de erhvervsdrivende har vænnet sig af med at gøre brug af vekselformen. Mange mener ikke at kunne forlange, at deres kunder skal afgive akcepter og foretrækker at sælge pr. 30 dage. Efterhånden som pengemarkedet er strammet til, er denne ene måneds kredit dog blevet til $1\frac{1}{2}$ og 2 måneder, men mange mener alligevel stadig ikke, at de kan være bekendt at forlange akcepter fra deres kunder, fordi konkurrenterne måske ikke gør det. Dette har til følge, at de pågældende må henvende sig til deres bank om kredit, for hvilken de så skal stille depot eller kaution, hvis deres status da ikke er så god, at der kan indrømmes dem hel eller delvis blankokredit.

Naturligvis må bankerne ved diskontering af vekslers undersøge disses bonitet. Trassenten vil almindeligvis være kunde i den pågældende bank og vil til denne have afleveret sin status, og med hensyn til akceptanter og øvrige vekselforpligtede vil bankerne gennem deres oplysningsmateriale i reglen kunne få god besked.

Størrelsen af den diskonteringskredit en bank vil yde en kunde er naturligvis afhængig af diskontentens bonitet, og her vil vedkommendes status og driftsregnskab (som jeg senere skal komme nærmere ind på) være af afgørende betydning.

Den normale form for vekseldiskontering er naturligvis diskontering af almindelige vareveksler, d. v. s. vekslers, som bankens kunder har modtaget som betaling for vareleverancer, og hvis løbetid som regel ligger indenfor 3 måneder.

Undertiden støder man dog også på den såkaldte låneveksel, tjenesteveksel eller finansveksel. Denne vekselform benyttes, når der ikke ligger nogen egentlig varetransaktion til grund for vekseldstedelsen, men hvor det drejer sig om at skaffe et kortvarigt, mindre lån. Lånevekslen er især anvendt ude i provinsen.

Vekselformen anvendes endvidere i ret vid udstrækning ved finansieringen af afbetalingsforretninger, navnlig indenfor automobil-, møbel- og radiobrancherne.

Bankerne søger naturligvis så vidt muligt at skaffe sig oplysning om de forskellige køberes bonitet, men må her i høj grad lægge vægt på, at diskontenten i sig selv skønnes kreditværdig, d. v. s. at han er en hæderlig, branchekyndig og dygtig mand, som disponerer over en passende driftskapital.

Naturligvis kan sådanne afbetalingsveksler ikke sidestilles med gode handelsveksler, der normalt indfries ved forfald, og det siger sig selv, at bankerne med hensyn til denne form for kreditgivning må udøve en ret skarp kritik. I pengeknappe tider vil det jo være tillokkende for folk at købe på afbetaling, og erfaringen viser desværre, at folk, der benytter sig af denne form for køb af f. eks. møbler, radioer o. l., er tilbøjelige til at købe flere og dyrere ting, end de normalt ville gøre, hvis de skulle betale effekterne kontant. Kommer der så nedgangstider, vil det ofte vise sig, at de pågældende har meget svært ved at klare deres økonomiske forpligtelser, og sælgerne kan derfor komme ud for med tab at måtte tage deres effekter tilbage.

For landets økonomi er det imidlertid af betydning, at bankerne ved finansiering af afbetalingskontrakter viser en passende tilbageholdenhed. Når krisen i De forenede Stater i årene omkring 1930 satte så voldsomt ind, skyldtes det sikkert delvis, at befolkningen havde købt en række varer på afbetaling langt over evne. Da tiderne blev vanskelige, og købeevnen forsvandt, virkede dette dobbelt på erhvervsvirksomhederne, fordi befolkningens købeevne jo var foruddiskonteret for flere år.

Efter denne korte omtale af diskonteringen af veksler vil jeg gerne fortælle lidt om bankernes kreditgivning ved åbning af importremburser og ved belåning af varer.

Ved åbning af lange remburser (i almindelighed 3 måneders remburser) opnår køberen, at der mod bankens garanti indrømmes ham kredit på rembursbeløbet, indtil rembursstratten forfalder.

Når rembursdokumenterne fremkommer, stilles disse almindeligvis til ordregiverens fri disposition, med mindre der i forvejen ved rembursens åbning er truffet anden aftale. Indrømmelse af lang remburskredit sker altså sædvanligvis på basis af debtors bonitet og er i realiteten en blanko-kredit. Bankerne er dog naturligvis ved indrømmelse af lang remburskredit i nogen grad i stand til at følge debtors dispositioner, bl. a. hvilke varer han køber, og vil således være i stand til også at skønne over, om transaktionen ved et eventuelt prisfald kan blive risikabel for debitor og derigennem for banken. Under de nuværende usikre forhold, bl. a. med vanskelighederne ved levering af valuta og usikkerheden ved valutakurserne, benyttes lange remburser

ikke meget, men tidligere var denne form for bankkredit meget brugt, navnlig fordi diskonteringen af banktratten var billig.

Under de nuværende forhold benyttes mest a vista remburs. Før krigen var det almindeligt, at den udenlandske sælger gav den danske køber kredit for kortere eller længere tid eller igennem en bank indkasserede sit tilgodehavende. Ved åbningen af en a/v remburs for en erhvervsvirksomhed udbetaler banken som bekendt ingen penge, men formålet med denne rembursform er, at den udenlandske sælger gennem bankgarantien kan være sikker på at få sine penge i den pågældende udenlandske bank, når han afleverer dokumenter over de varer, som er stipuleret i rembursbrevet. Bankerne forlanger under denne kreditform i reglen sikkerhed i dokumenterne, men dette er dog ikke altid opnåeligt. Når der derfor åbnes en a/v remburs for en kunde, må banken ved bedømmelsen af sin risiko tage dette forhold i betragtning, og selvom der er givet sikkerhed i dokumenterne, kan debtors bonitet være af en sådan art, at hans økonomiske stilling ved et eventuelt prisfald på varerne kan blive så meget forringet, at engagementet kan blive nødlidende.

Udover sikkerhed i rembursdokumenterne vil bankerne ofte betinge sig en margin, hvis størrelse afhænger dels af varens art og dels af debtors bonitet.

Åbningen af remburs vil forståeligt meget ofte være indledning til en senere belåning af de pågældende varer, når disse ankommer. Det er derfor af betydning, at bankerne ved rembursens åbning sikrer sig alle oplysninger vedrørende varernes art, kvalitet, pris og salgsmuligheder. I nogle tilfælde forlanges — endog forinden rembursen åbnes — en prøve af de pågældende varer til forekæggelse for en af bankens sagkyndige tillidsmænd til vurdering og udtalelse.

De såkaldte stabelvarer er naturligvis den varekategori, der bedst egnede sig for belåning, men efter krigen er bankerne dog kommet ind på i enkelte særlige tilfælde også at belåne andre varer for derigennem at medvirke til afhjælpning af landets varemangel. Jeg vil endelig tilføje, at varelån altid bør have en forholdsvis kort løbetid.

Også eksportremburs, hvor de danske banker ofte står i forskud for deres udenlandske forbindelser, har under de nuværende forhold fået stor betydning, idet de erhvervsvirksomheder, der gør et stort arbejde for at afsætte danske varer på de udenlandske markeder, gennem eksportrembursen er i stand til at sikre sig, at de får deres varer betalt, når de har opfyldt de fastsatte rembursbetingelser. For fuldstændigheds skyld vil jeg desuden nævne, at der efter krigen er opstået en særlig rembursform, der tjener som et led i de såkaldte vare-

udvekslingsforretninger, men som jeg iøvrigt ikke skal komme nærmere ind på.

Et andet felt for bankernes kreditgivning er indrømmelse af byggelån, hvorved forstås indrømmelse af lån til brug under opførelse af projekterede ejendomme. Ved behandling af sådanne byggekreditter, er det naturligvis i første omgang en betingelse, at man undersøger, om der er brug for boligbyggeri i større omfang. For tiden volder overvejelser af denne slags dog ingen bekymringer, men der har været tider, hvor bankerne måtte holde igen på boligbyggeriet, fordi det måtte forudses, at man kunne komme ud for byggekrak, hvis der stadig fortsattes med byggeri uden nogen plan. Byggekrakket omkring 1908 er et eksempel på, hvordan det kan gå, hvis der ikke haves føling med de byggeforetagender, der finansieres. Ved bankernes afgørelse med hensyn til indrømmelse af byggekreditter er det naturligvis endvidere af betydning, at de bykvarterer, hvor der ønskes opført nye bygninger, findes egnede, og at også boligernes art er hensigtsmæssig og svarer til de krav, tiden stiller. Bankerne må endvidere forlange, at bygherren selv råder over en passende egenkapital, og denne bør som regel være så stor, at den i forbindelse med de lån, der vil kunne forventes i kredit- og hypotekforeninger samt eventuelt i statslån vil være tilstrækkelig til at sikre den byggelånsgivende bank, at byggelånet, når ejendommen er færdig og prioriteret, vil kunne indfries helt. Under de nuværende forhold må bankerne også stille krav om, at den nødvendige byggetilladelse samt materialebevilling foreligger. Hvis banken finder, at der er en rimelig basis for et byggelån, vil den lade sin bygningskyndige tillidsmand se på sagen, og hvis han mener, at projektet er godt, kan byggelånet bevilges mod 1ste prioritets pant. Ved sine overvejelser lægger banken naturligvis også vægt på, at de mennesker, der står bag byggeriet, er solide folk, og at der kun anvendes gode og solide håndværkere til gennemførelsen af byggeforetagendet. Dette forhold er af stor betydning, for, hvis man ikke tager tilstrækkeligt hensyn til byggehåndværkerens bonitet, kan man let komme ud for, at byggeforetagendet på et eller andet tidspunkt kommer i vanskeligheder, således at den byggelånsgivende bank må træde til og eventuelt fuldføre arbejdet, hvilket vil kunne påføre banken tab.

Med de nuværende høje byggepriser er det hovedsagelig byggeselskaber med offentlig statsstøtte, som gennemfører de store byggeforetagender.

Jeg har nu kort omtalt nogle af de kreditformer, der almindeligvis forekommer ved bankernes kreditgivning, men den kreditform, der i

den nyere tid er trådt ret stærkt i forgrunden, er blanko-kreditten, og det siger sig selv, at bankerne ved denne form for kredit ikke alene i allerhøjeste grad må tage hensyn til de pågældende virksomheders driftsregnskab og status, men også til kreditsøgerens dygtighed og personlige egenskaber, som i mange tilfælde kan have stor betydning.

Da bedømmelsen af en virksomheds driftsregnskab og status imidlertid som nævnt spiller en meget stor rolle, må jeg i aften nødvendigvis komme ind på de krav, som bankerne bør stille til en kreditsøgendes driftsregnskab og status for at kunne danne sig et skøn over deres debitors finansielle stilling og de vilkår, hvorunder de arbejder. Det må ønskes, at både debitors driftsregnskab og status opstilles på en sådan måde, at det giver et så overskueligt og rigtigt billede af forholdene som overhovedet muligt.

Da aktieselskabsloven og bogføringsloven kun foreskriver, at status skal udarbejdes under omhyggelig hensyntagen til alle tilstedeværende værdier og forpligtelser, samt at afskrivningerne skal ske i det omfang, som ordentlig og forsigtig forretningsbrug måtte nødvendiggøre, og der ellers ikke fra det offentliges side er foreskrevet bestemte regnskabsformer, har det regnskabsmateriale, man tidligere er blevet præsenteret for, ofte været meget summarisk, og det har vanskeligt kunnet danne basis for en vurdering af den virkelige stilling.

Der er dog i de senere år — takket være bl. a. handelsskolernes undervisning i regnskabsvæsen og statuslære — sket en meget stor forbedring — men alligevel — alligevel er der endnu et stykke vej, inden alle regnskaber helt opfylder de krav, man med rimelighed kan stille.

Ved bankernes overvejelser forud for ydelsen af en blanko-kredit, er det naturligvis i første række meget vigtigt for dem at blive klar over, hvorledes den pågældende virksomheds indtjeningsevne er, og det er derfor af den allerstørste betydning, at driftsregnskabet affattes således, at det giver det klareste mulige indtryk heraf.

Et enkelt års resultatopgørelse er naturligvis her ikke tilstrækkeligt, fordi bankerne ikke bør lade sig påvirke af et års gode eller dårlige resultat. Derimod må og skal det vække til eftertanke, når en virksomheds driftsregnskab år for år viser dårlige resultater, og selvom kapitalen måske er betydelig, er det jo givet, at en sådan virksomhed ikke kan opretholde sin gode status i det lange løb, når driften stadig giver underskud.

Foruden driftsregnskabet er det naturligvis af allerstørste betydning, at også status giver et klart og rigtigt billede af virksomhedens finan-

sielle stilling og er opstillet på en så overskuelig måde, at den ikke alene giver oplysning om virksomhedens bonitet, men tillige — og dette er ikke det mindst vigtige — om dens likviditet.

Bestemmelsen i aktieloven om årsregnskabet's opgørelse kræver ikke alene en vurdering af aktiverne med foretagelse af nødvendige afskrivninger, men påbyder også, at samtlige forpligtelser medtages, og en statusopgørelse må derfor forudsættes at opfylde disse krav.

Jeg vil derfor gerne henlede opmærksomheden på kravet om, at samtlige forpligtelser medtages. Det er nemlig meget ofte, man ser regnskaber, som ikke omtaler en virksomheds diskonterede vekslere, ej heller kautions-, aval- eller andre garantiforpligtelser, for slet ikke at tale om påtagne kontraktmæssige ydelser af pensionslignende karakter.

I denne forbindelse vil jeg gerne nævne spørgsmålet skattereserve. — Skatterne er jo i virkeligheden en omkostning, der burde betales af det driftsår, hvor den beskattede indkomst er indtjent, og deres størrelse spiller nu en så stor rolle, at det i virksomheder med svingende årsresultater kan give anledning til vanskeligheder, såfremt der ikke er hensat et beløb svarende til de skatter, der skal betales af det pågældende års indkomst.

Af status må man, uden vanskelighed, på den ene side kunne danne sig et skøn over de samlede let realisable aktiver, over eventuelle andre aktiver samt over virksomhedernes anlægsværdier, d. v. s. alle de faste aktiver, og på den anden side må man kunne se forholdet mellem virksomhedens egenkapital, den kortfristede og den langfristede gæld. Det er af overordentlig stor betydning, at statusopgørelsen inddeles i disse hovedgrupper, og at man så her indenfor specificerer de enkelte statusposter.

Naturligvis er bankerne stærkt interesseret i, at deres kunder afleverer et vel tilrettelagt regnskab, men de er også interesserede i, at virksomhedens ledere selv er i stand til gennem regnskabet at kunne følge forløbet af driftens enkelte funktioner, således at der ikke ved årsafslutningen kommer ubehagelige overraskelser.

Udviklingen af det moderne regnskabsvæsen har jo givet virksomhedernes ledelse hidtil ukendte midler i hænde til korrigerende afkalkulationer og til afprøvning af de drifts- og finansbudgetter, som enhver veldreven virksomhed bør opstille for den nærmeste fremtid.

I de store virksomheder med kompliceret drift har man forlængst indset nødvendigheden af en systematisk budgetlægning, og det er ikke ualmindeligt, at budgetperioden omfatter et helt år eller endnu længere tid. Men for de mindre virksomheders vedkommende har det

i lige så høj grad sin store betydning, at der lægges et budget. Mange af disse virksomheder træffer ofte deres dispositioner på lykke og fromme uden at gøre brug af de mangeartede hjælpemidler, som det moderne regnskabsvæsen kan yde, og det ville selvfølgelig være et stort gode for dem også at kunne arbejde efter en nøje gennemtænkt plan og på forhånd have oversigt over virksomhedens finansielle udvikling og kapitalbehov.

For en banks ledelse er det naturligvis en stor betryggelse, hvis de modtagne regnskaber er reviderede og bærer påtegning herom. Navnlig en påtegning fra en statsautoriseret revisor tillægges overordentlig stor betydning, men altfor ofte udviskes det gode indtryk af et regnskabs opstilling og klare indhold af revisionspåtegningen.

En revisionspåtegning bør selvfølgelig — for at den skal have nogen betydning som basis for en banks kreditgivning eller have betydning for aktionærer og andre interesserede — være klar og tydeligt udtrykke revisors skøn over regnskabet. Den bør ikke kun være en attest for rigtig udskrift af bøgerne, som endog mange gange ikke er revideret af den pågældende revisor; heller ikke bør den alene være en meddelelse om, at revisor kun har opstillet regnskabet, og tages der forbehold, må det ske i selve påtegningen og ikke ved en henvisning til revisionsprotokollen. Drejer det sig om formalia og uvæsentlige ting, er en sådan henvisning nemlig betydningsløs, og er der tale om væsentlige uoverensstemmelser i regnskabet, er en henvisning til revisionsprotokollen formentlig ikke frigørende for revisor, medmindre protokollatet, som f. eks. i aktieselskaber, forelægges generalforsamlingen.

Som en god påtegning vil jeg gerne fremhæve følgende:

»Ovenstående regnskab har jeg revideret, og regnskabet er efter min overbevisning og de oplysninger, jeg har modtaget, rigtigt opgjort og giver et sandt og korrekt udtryk for selskabets økonomiske stilling«.

I det foregående har jeg i store træk givet udtryk for de ønsker, bankerne har med hensyn til et regnskabs indhold, men jeg vil atter understrege, at det er nødvendigt, at de regnskabsmæssige opstillinger foretages på en sådan måde, at man får et klart og overskueligt billede af virksomhedens drift og økonomiske stilling.

Forudsætningen herfor er imidlertid, at statusopgørelsen — der i tidligere tider blot var en formueopgørelse — foretages således, at der sker en omhyggelig vurdering af de enkelte værdier med henblik på at udjævne konjunkturernes indflydelse på driftsregnskabet, eller med andre ord, at man ved vurderingen tager sigte på — med fortsat

drift for øje — at bibeholde virksomhedens drifts- og anlægsværdier intakte også i krisetider.

I vor tid med den stadig fremskridende specialisering af næringslivets funktioner i forbindelse med de mange tekniske forbedringer og de store udsving i priserne, der stadig finder sted, vil det i langt højere grad end i tidligere tider være nødvendigt at foretage en hurtig afskrivning af de forskellige investeringer.

De påkrævede afskrivninger og hensættelser bør derfor foretages ud fra dette synspunkt, som jo også er i fuld overensstemmelse med aktielovens og bogføringslovens bestemmelser. Da det er af stor betydning for en virksomheds konkurrenceevne, at dens produktionsapparat stadig er på højde med det bedste indenfor branchen, er det absolut nødvendigt, at man foretager afskrivningerne med en så stor procent årlig, at man i løbet af et nærmere bestemt antal år helt har afskrevet det pågældende aktiv. Herunder er det nødvendigt at være opmærksom på genanskaffelsesprisen, hvis det skønnes nødvendigt at anskaffe nye og helt moderne maskiner.

Det siger sig selv, at afskrivninger på anlægsværdierne — der er en ubetinget driftsudgift — må foretages hvert år, uanset om årsresultatet er mindre godt. Anlægets værdiforringelse er nemlig ikke mindre i de dårlige år, men snarest større, fordi man vil være tilbøjelig til — af økonomiske hensyn — at udskyde ikke absolut påkrævede reparationer til bedre tider.

I modsætning til afskrivninger på faste aktiver foretages afskrivningerne på varebeholdningerne ved disses værdiansættelse, men de betragtninger, som jeg foran har fremført vedrørende afskrivningerne på de faste aktiver, kan imidlertid også gøres gældende ved vurderingen af varebeholdningerne. Varebeholdningerne er jo i lige så høj grad som de faste anlæg uundværlige for virksomhedens drift, og det er derfor nødvendigt også på disse beholdninger at foretage sådanne yderligere afskrivninger, at virksomheden er i stand til under stigende priser at genanskaffe de for dens drift nødvendige normale varebeholdninger både i kvantum og i kvalitet og uden nyinvestering af kapital. Ganske vist omsættes varebeholdningerne, men de solgte varer må erstattes med nye, og under normale forhold er lageret i kvantum og meget ofte i kvalitet og sammensætning i det store og hele uforandret fra år til år i det omfang, omsætningen kræver. Formindskes nu lageret væsentligt, er det udvalgt, som kundekredsen kunne ønske, måske ikke for hånden, og følgen heraf kan let blive, at virksomhedens goodwill sættes på spil.

Mange virksomheder måtte efter forrige krig bøde hårdt for føl-

gerne af en overvurdering af deres aktiver og den deraf følgende udbetaling af udbytte af de på denne måde opnåede fiktive gevinster. Jeg behøver sikkert kun at erindre om de store nedgangsperioder, der satte ind efter den forrige verdenskrigs ophør. De store økonomiske vanskeligheder, vi fik dengang, og som rystede hele vort økonomiske liv, skulle vi jo nødigt opleve igen. — Ikke alle var lige godt forberedt, og derfor må og skal det slås fast, at såfremt de fornødne reserver ikke er til stede i vore virksomheder, vil de afskrivninger, der under store nedgangsperioder må foretages på lagre og udestående fordringer, kunne blive af en sådan størrelse, at de kan bringe de pågældende virksomheders solvens i fare. Det må derfor være en uafviselig pligt at have hele denne sag for øje og ikke betragte de såkaldte »skjulte reserver« som en formueforøgelse, men derimod som reserver, der i overensstemmelse med god købmandsskik er opsamlet med det formål at stabilisere virksomhedens produktions- og salgskapacitet, og som egentlig burde benævnes drifts- eller konjunktursikringsfond.

Af det, jeg her har udviklet, følger, at en virksomhed kun ved passende konsolidering kan sikre sin fremtidige økonomiske modstandskraft og konkurrencedygtighed, og ligesom en forstandig landmand ikke — for at opnå en øjeblikkelig gevinst — udsætter sin ejendom for rovdrift, må også den kloge købmand først og fremmest have sin virksomheds økonomiske fremtid for øje. For et aktieselskabs vedkommende bliver følgen af en sådan politik ikke alene, at selskabet også i dårlige tider vil være i stand til at give sine aktionærer et passende udbytte, men også, at kursen på selskabets aktier vil holde sig nogenlunde konstant, således at der vil være ro om selskabet og tillid til dets virksomhed og ledelse. Betydningen heraf behøver næppe nogen nærmere påvisning.

Ved en sådan fremsynethed tjener en virksomhed i første række sin egen interesse, men dernæst — og i ikke mindre grad — samfundets. Jeg tænker herved atter nærmest på aktieselskaberne, på hvis hænder mange af samfundets vigtigste funktioner er koncentreret, men de samme synspunkter gælder naturligvis også private foretagender. Samfundet kan efter min mening kun være interesseret i, at selskaberne konsoliderer sig i så høj grad, som deres ansvarlige ledelse finder påkrævet, således at de ved egne midler kan modstå de konjunktursvingninger, som erfaringsmæssigt indtræffer, og således at de i nogen grad kan udjævne de økonomiske bølgebevægelser, hvis bratte nedgangskurver har depression, fallitter og arbejdsløshed til følge.

Når man drøfter disse problemer med kyndige erhvervsfolk —

som naturligvis er fuldstændig klare over det rigtige i en sådan afskrivningspolitik — støder man gang på gang på hensynet til skatte-lovenes afskrivningsregler.

Disse afskrivningsregler, som jeg iøvrigt ikke skal komme nærmere ind på i aften, var jo tidligere ikke særligt egnede til at konsolidere virksomhederne, men det må erkendes, at lovgivningsmagten i de senere år har taget de første skridt henimod et sundere synspunkt. I de indrømmelser, der allerede er gjort overfor erhvervslivet, spores der dog stadig en vis ængstelse for, at de skjulte reserver skal blive borte, uden at der bliver betalt skat af dem. Jeg kan ikke se, at der er så megen grund til disse bekymringer, idet afskrivninger jo før eller senere nødvendigvis må komme til udtryk i driftsregnskabet og derved i de fleste tilfælde blive genstand for beskatning.

Her tænkes naturligvis stadig på de selskaber, der fører en loyal konsolideringspolitik, men jeg tror, at fristelsen til at unddrage sig skattepligten bliver mindre, når virksomhederne indenfor visse rammer får lov til at konsolidere sig.

I denne forbindelse vil jeg endvidere pege på, at også prislovens avancebestemmelser i høj grad er medvirkende til at reducere virksomhedernes reelle kapital. Prisloven anerkender som bekendt ikke erhvervslivets ret til en prisberegning på basis af genanskaffelsesprisen, men kræver, at varepriserne skal beregnes på grundlag af det beløb, den pågældende vare er anskaffet til.

Derved er det jo udelukket, at virksomhederne kan forny deres varelagre i et stigende marked uden at blive kapitalmæssigt dårligere stillet.

Under de svingende konjunkturer og navnlig under de nuværende forhold, hvor mange værdier er steget i en grad, som man ikke har kunnet regne med under normale forhold, vil formentlig en række selskaber være ude for, at deres skjulte reserver for tiden er fuldkommen bortelimineret. Derfor kan jeg ikke lade være med at understrege, at vore myndigheder burde se med så megen forståelse som muligt på disse problemer, der er af den allerstørste betydning for erhvervslivet og derigennem også for samfundet.

Når jeg har omtalt udarbejdelsen af driftsregnskab og status mere udførligt end foredragets titel egentlig tillader mig, er det, fordi jeg tillægger det den allerstørste betydning ikke alene for virksomhederne selv, men også for bankernes kreditgivning.

Såfremt en virksomhed skal have blanko-kredit i en bank, må den give banken fuldt indblik i forholdene. Tilliden mellem bankerne og deres kunder bør nemlig være gensidig. Bankerne viser de forskellige

virksomheder tillid ved at yde dem kredit, og kunderne må på deres side forstå det naturlige krav fra bankerne om, at der også vises dem tillid ved, at der gives dem udførlige oplysninger om de pågældende virksomheders økonomiske stilling.

Men, hvor stor en kredit mener bankerne så at kunne yde den pågældende virksomhed. — Ja, mange virksomheder er af den opfattelse, at det gælder om at få så stor kredit som overhovedet muligt. De mener, at jo større kredit de kan få, des bedre for virksomheden. Efter min mening er denne opfattelse imidlertid ikke rigtig. Vel bør en virksomhed ikke have en for lille kredit, men en for stor kredit medfører i reglen, at en virksomhed let binder sine penge i et for stort varelager eller giver for lang kredit — og begge dele kan være farligt.

Hvis f. eks. en virksomheds aktiver modsvares af en gæld på 90 % og en egenkapital på 10 %, vil det være indlysende, at et tab på over 10 % vil gøre virksomheden insolvent. Havde virksomheden haft en egenkapital på 40—50 %, ville den have været mere sikker på at kunne stå et konjunkturfald igennem. Også af hensyn til likviditeten må man i normale tider passe på ikke at anstrenge sin bankkredit for meget, således at man har en margin at løbe på, når de vanskelige tider kommer.

Bankerne bør derfor altid i så høj grad som muligt søge at afpasse kredittens størrelse efter firmaernes egenkapital, således at det undgås, at følgerne af et konjunkturomslag bliver alt for voldsomme.

Hvor stor en kredit — og hvor stor egenkapitalen bør være i forhold til virksomhedens statusbalance afhænger i høj grad af forholdene indenfor de forskellige virksomheder og brancher og af bankernes skøn over den pågældende virksomheds leders dygtighed, men af det, jeg har sagt, vil det fremgå, at en egenkapital på ca. 50 % af balancen ikke ville være et ubilligt krav.

Det må dog fremhæves, at særlige grunde og specielle hensyn kan bevirke, at bankerne må lempe sig efter forholdene, og navnlig såfremt det drejer sig om kortvarige sæsonkreditter. I sådanne tilfælde er bankerne noget mere tilbøjelige til at forhøje kreditterne.

Naturligvis vil bankerne gerne låne penge ud, men forudsætningen må være den, at det sker på en fornuftig basis, og det er ikke ualmindeligt, at en bank må sige nej. En forretningsmand vil jo i reglen gerne gøre så mange og så store forretninger som muligt og tænker måske ikke altid på samme måde som banken på den eventuelle risiko. Dette er forsåvidt naturligt, idet forretningsmanden ved sine transaktioner har mulighed for at hjemtage en forholdsvis større fortjeneste end bankerne. Derfor må den pågældende efter min mening

ikke straks søge andetsteds hen, fordi hans bank har sagt nej til en udvidelse af hans kredit. Han bør i et sådant tilfælde altid huske på, at bankerne gennem deres nøje føling med og kendskab til brancherne sidder inde med en viden, der i mange tilfælde gør det muligt for dem at danne sig et bedre skøn over, om det f. eks. må anses for fornuftigt, at der stadig købes mere af en bestemt vare, eller om det f. eks. kan anses for sundt, at virksomheden udvides på det tidspunkt, hvor henvendelsen sker, eller om det måske ville være klogere at se udviklingen noget an.

Kunden regner måske med, at han, selv om han eventuelt skulle få tab på sine dispositioner, alligevel vil være i stand til at bære et sådant tab. Han tager måske ikke i betragtning, at sådanne tab samtidig vil nedsætte hans indtjeningssevne og formindske hans kreditværdighed. Med en mindre kapital vil han jo vanskeligt være i stand til fremover at holde samme omsætning som hidtil.

Det er efter krigen hyppigt sket, at der til bankerne er rettet henvendelse om støtte til køb af byggegrunde, og om finansiering af nye fabriksbygninger. Motiveringen er som regel den, at de pågældende virksomheder har så stor beskæftigelsesgrad, at de gamle lokaler er for små, og der skal anskaffes flere maskiner, da man ellers ikke kan ekspedere alle de ordrer, der strømmer ind. I mange tilfælde drejer det sig om virksomheder, der på grund af, at en del fabrikker i udlandet for tiden er slået ud, har optaget fabrikationen af en række nye artikler, som anses for meget nødvendige for det hjemlige marked, ligesom det menes, at de udenlandske fabrikker, der tidligere fremstillede lignende varer, ikke i en overskuelig tid vil være i stand til at levere.

Ud fra deres erfaring må bankerne imidlertid i mange tilfælde henstille til sådanne kreditsøgere nærmere at overveje, om det ikke ville være klogt at udskyde udvidelsen. Efter den forrige krig var der jo mange eksempler på, at danske virksomheder kom i vanskeligheder, da de udenlandske producenter atter blev leverings- og konkurrence-dygtige. Gode fabriksbygninger og lagerlokaler måtte som bekendt efter den første verdenskrig stå tomme i adskillige år, fordi der ikke var Liebhaber til dem.

Ofte svarer de pågældende kunder, at sådan vil forholdene ikke forme sig denne gang, og denne opfattelse har navnlig de yngre erhvervsdrivende, som ikke har oplevet eller ikke kan huske de vanskeligheder, der opstod efter forrige krig. Efter deres mening viser bankerne nu en uforstående holdning overfor dem; men dette er ikke tilfældet, bankerne vil jo kun advare dem mod at inddrage sig på et

efter bankernes mening risikabelt foretagende. Naturligvis opnår dog altid nogle af de mest ihærdige at få deres planer realiseret, bl. a. fordi de måske er i stand til at skaffe bankerne en ekstra sikkerhed, men der er heldigvis også mange, der følger bankernes henstilling om at afvente forholdenes udvikling. Det skal nok vise sig, at de sidst nævnte er de klogeste.

Naturligvis kan en bank tage fejl i sin bedømmelse af den økonomiske situation og kunne måske godt i det enkelte tilfælde have ydet den søgte kredit; men alle vil sikkert give mig ret i, at en bank bør være forsigtig og navnlig, når man af erfaring ved, at et konjunkturomslag i reglen kommer som et lyn fra en klar himmel. Den vare, der er let sælgelig i dag til en god pris, er efter et sådant omslag måske allerede dagen efter ikke til at sælge — i alle tilfælde kun med stort tab.

Der bør sikkert under de nuværende forhold udvises en vis tilbageholdenhed fra bankernes side, selvom disse naturligvis ikke må glemme deres pligt til at yde erhvervene den fornødne støtte, men de høje priser på fabriks- og boligbyggeri, på skibe og på varer kræver forsigtighed, ingen af os kan med bestemthed forudsige, hvorledes udviklingen vil blive — mange venter et prisfald, medens andre med gru tænker på muligheden af en ny krig med øget vareknaphed og stigende priser.

Når bankerne giver afslag på ydelsen af visse kreditter, møder man ofte den opfattelse, at der ingen ende er på bankernes ressourcer. Man lader sig blænde af størrelsen af bankernes aktiekapitaler og reserver, men glemmer at se på bankernes samlede udlånsengagementer. Man tænker ikke på, at bankernes indtægter ikke er af en sådan størrelse, at de tillader alt for store tab. De mange banksammenbrud i tidligere tider taler deres stærke sprog. De danske bankers balancer andrager p. t. ca. 7½ milliard kroner og egenkapitalen ialt ca. 650 mill. kr. — Selv om der nu på en lang række af bankernes aktiver kan ses bort fra tab, bliver der dog et betydeligt beløb tilbage, hvorpå der må regnes med risiko i tilfælde af et konjunkturomslag, og da bankernes nettooverskud efter bankinspektørens sidste oplysninger, som vedrører året 1946, andrager 7,86 % af egenkapitalen og 0,5 % af totalbalancen, vil det ses, at der ikke her til trods for stærk konsolidering er basis for, at bankerne kan gå ind i alt for store, usikre engagementer.

Hertil kommer, at bankerne for til stadighed at kunne stille den fornødne bankkredit til erhvervsvirksomhedernes disposition, må være så likvide som vel muligt. Under besættelsens stigende pengeregighed blev banklovens likviditetskrav til bankerne skærpet meget stærkt, og

selv om de blev læmpet noget i 1947, må bankerne endnu i dag holde meget store ekstraordinære bundne kassereserver, som de ikke kan regne med i deres kreditgivning, uagtet genopbygningen stiller sine store finansieringskrav.

Derfor er der også i disse dage tale om en hel eller delvis frigivelse af bankernes kassereserver, idet spørgsmålet om bankernes øgede kreditgivning er blevet særlig aktuel på grund af Marshallhjælpen. Det er naturligvis klart, at det spiller en ikke ringe rolle, om bankkreditten stilles til rådighed for konsum- eller investeringsformål, og det er navnlig vigtigt at fremhæve dette nu, hvor konsumet bør holdes nede, og de økonomiske kræfter sættes ind på en effektiv genopbygning og rationalisering af hele vort produktionsapparat.

Skal bankerne tjene samfundets interesser, må de derfor se det som deres opgave at holde konsum-kreditte indenfor snævrere grænser for med desto større styrke at kunne fremme den investering, som skal danne grundlaget for landets fremtidige trivsel. Jeg er af den opfattelse, at de danske banker i det store og hele har forstået denne opgave, og en analyse af bankernes kreditgivning i de senere år skal nok vise, at bankerne ikke i større udstrækning har finansieret konsumet. Det må dog tilføjes, at importrestriktionerne sikkert har været medvirkende hertil.

Hvis bankerne imidlertid skal kunne finansiere Marshallplanen, er det absolut nødvendigt, at de får i alle tilfælde en del af deres kassereserver fri.

Al den megen tale om, at der herved vil gå så og så mange flere penge ud i den frie omsætning, end der er i øjeblikket, er — synes jeg — ikke rigtig. De penge, der skal gives fri, vil jo blive benyttet til at betale Marshallhjælpen med og vil derfor gå tilbage til Nationalbanken og derved blive bundet på en mere effektiv måde. Tyskerne tog vore varer og betalte dem med papir, nu giver U.S.A. os varer, og derefter kan vi give papiret tilbage til det sted, hvor det er kommet fra, nemlig Nationalbanken. Den meget omtalte fare for inflation behøver vi vist ikke længere at være så bange for. Det store publikum har igen fået tro på kronens værdi, efter at man nu er holdt op med at diskutere spørgsmålet om kronens kurs, og desuden har man fået tiltro til, at der inden alt for længe — hvis forholdene ellers udvikler sig nogenlunde roligt — vil komme tilstrækkelige mængder af gode og billige varer frem, så man igen vil kunne forsyne sig. Hvis denne tro ikke havde været til stede, skulle man nok have fået at mærke, at selvom bankerne har ekstraordinære bundne kassereserver, så er publikums indskud i banker og sparekasser fuldstændig frie og kan hæves

nårsomhelst. Nej — publikums tillid til kronen er vendt tilbage, og for at bevare den må der så vidt muligt gøres alt for at holde priser og lønninger nogenlunde stabile, lige så vel som en fornuftig skattepolitik er af meget stor betydning. Man kan ikke ustraffet blive ved at forøge statens udgifter, selvom disse kan lægges over på skatteyderne. Skatteforhøjelser medvirker til højere priser og højere lønninger (altså skruen uden ende), og sidst, men ikke mindst, til en stadig faldende kroneværdi.

Der er måske nogle af mine tilhørere, der efter at have hørt mine udtalelser om bankkredit i erhvervslivets tjeneste er blevet lidt mistrøstige ved tanken om de vanskeligheder, der venter Dem, hvis De eventuelt engang skulle få brug for bankkredit til den virksomhed, som De har ansvaret for.

Jeg skal derfor gentage, hvad jeg udtalte i begyndelsen af mit foredrag, at spørgsmålet om kreditgivning uden sikkerhedsstillelse ikke alene er afhængig af den pågældende virksomheds driftsregnskab og status, men også er afhængig af, hvem den mand er, eller hvem den virksomhed er, der skal have kreditten, og sidst, men ikke mindst, af formålet med kredittens optagelse.

Dette vil med andre ord sige, at tilliden til manden og den af ham ledede virksomhed, er en af de faktorer, som en bank i allerhøjeste grad må tage hensyn til, når den skal indrømme en kredit til en erhvervsvirksomhed. Jo bedre en erhvervsvirksomheds leder er i stand til at styrke tillidsforholdet mellem sig og sin bank, jo bedre og lettere vil samarbejdet forme sig til gensidig tilfredshed.

Bankerne har som nævnt et stort ansvar ved deres kreditgivning, men ethvert sundt initiativ bør støttes, og navnlig gælder dette overfor de unge, der skal skabe sig en fremtidig eksistens. At træffe de rette beslutninger ved kreditgivningen er tit vanskeligt. På den ene side beklager lånsøgerne sig over manglende forståelse fra bankernes side, når deres kreditansøgninger afslås, og på den anden side vil bankerne blive beskyldt for letsindig kreditgivning, når en krise sætter ind og påfører bankerne tab.

Bankerne er i dag så godt konsoliderede, at de — såfremt kreditterne stadig ydes på en sund basis — ikke bør komme ud for større tab, end de vil kunne bære, og jeg vil slutte med at udtale, at et nøje samarbejde mellem bankerne og erhvervslivet altid vil være en væsentlig forudsætning for den bedst mulige udnyttelse af de produktive kræfter i vort land. For bankernes vedkommende mener jeg at kunne sige, at de er indstillet på at gøre deres indsats for efter bedste evne at støtte produktion og omsætning, og jeg håber og tror, at det vil være muligt for dem.